

Vergaderjaar 2012–2013

33 519

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enkele andere wetten in verband met de uitvoering van diverse maatregelen, aangekondigd in de Strategische Agenda Hoger onderwijs, Onderzoek en Wetenschap (Wet Kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs)

B

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP¹

Vastgesteld 11 juni 2013

Het voorbereidend onderzoek heeft de commissie aanleiding gegeven de volgende vragen en opmerkingen aan de regering voor te leggen.

1. Inleiding

De leden van de **VVD**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van bovengenoemd wetsvoorstel. Hiermee wordt een grote stap gezet in het verbeteren van de kwaliteit van het hoger onderwijs. De wet is een essentieel onderdeel van de Strategische Agenda Hoger Onderwijs², zoals die onder staatssecretaris Zijlstra in het kabinet Rutte I tot stand is gebracht en onder het kabinet Rutte II consequent wordt doorgevoerd. De Strategische Agenda vloeit voort uit het onderwijsrapport van de Commissie Veerman³ en wordt door zowel het onderwijsveld als de politiek breed ondersteund. Deze en andere stappen worden genomen om ons hoger onderwijs toekomstbestendig en van internationale allure te maken. Wel constateren de leden van de VVD-fractie met enige zorg dat nog niet aan alle gemaakte prestatieafspraken wordt voldaan. Zo geldt collegegeld-differentiatie in het wetsvoorstel wel voor «NVAO excellente programma's», maar niet voor *honours*- en andere trajecten. Ook worden collegegeld-differentiatie en bursalen niet bij wet geregeld. Eerder werd het bindend studieadvies niet voor drie jaar gerealiseerd. De leden van de VVD-fractie zijn er kritisch over dat de regering niet alle gemaakte afspraken nakomt. Zij zouden van de regering graag een voorzien tijdpad vernemen voor het nakomen en wettelijk borgen van de overige

¹ Samenstelling:

Holdijk (SGP), Dupuis (VVD), Linthorst (PvdA), Kox (SP), Sylvester (PvdA), Essers (CDA), Engels (D66), Thissen (GL), Nagel (50PLUS), Van Bijsterveld (CDA), Duthler (VVD), Koffeman (PvdD), Kuiper (CU) Schaap (VVD), De Vries-Leggedoor (CDA) (*voorzitter*), Lokin-Sassen (CDA), Backer (D66), Ganzevoort (GL) (*vicevoorzitter*), De Lange (OSF), Koole (PvdA), Sent (PvdA), Vlietstra (PvdA), Van Strien (PVV), Sörensen (PVV), Frijters-Klijnen (PVV), Brijn (VVD), Gerkens (SP)

² *Kamerstukken II* 2010/11, 31 288, nr. 194.

³ Bijlage bij *Kamerstukken II* 2009/10, 31 288, nr. 96.

afspraken. Voorts hebben de leden van de VVD-fractie de volgende vragen inzake de uitvoerbaarheid van het wetsvoorstel.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben kennisgenomen van onderhavig wetsvoorstel. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de **CDA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van dit wetsvoorstel. Zij stemmen in met het doel van dit wetsvoorstel om de kwaliteit van het hoger onderwijs te versterken door niet langer meer in te zetten op de kwantiteit, maar op de kwaliteit van opleidingen. Selectie aan de poort, meer ruimte geven aan differentiatie en meer mogelijkheden bieden aan excellentie passen hierin, zij het dat er bij de CDA-fractie wel nog de nodige twijfels bestaan over de vraag hoe dit zich verhoudt tot het voornemen van het kabinet om een sociaal leenstelsel in te voeren en te bezuinigen op de ov-kaart. Ook zijn deze leden blij met het voornemen van het kabinet om werk te maken van het bieden van eerlijke studievoorziening aan de studenten door de instellingen. Toch zijn deze leden niet over alle onderdelen van het wetsvoorstel enthousiast. Dit geldt in de eerste plaats voor de mogelijkheid die wordt geboden voor collegegelddifferentiatie bij excellente opleidingen en in de tweede plaats voor de gelijkschakeling van de titulatuur tussen hbo en wo. Ook hebben zij nog een nadere vraag over de studievoorziening aan de studenten door de instellingen.

De leden van de **SP**-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel. Zij hebben nog een aantal vragen over het wetsvoorstel.

De leden van de **D66**-fractie hebben met veel belangstelling kennisgenomen van dit voorstel. Dit wetsvoorstel beoogt een verbetering van de kwaliteit in het hoger onderwijs en verscheidenheid in het opleidingsaanbod. Het beoogt een koerswijziging naar intensiever onderwijs, een scherpere profilering van het onderwijsaanbod en meer differentiatie tussen opleidingen in het hoger onderwijs. Voor deze leden zijn investeringen in het onderwijs zeer belangrijk. Zij willen om die reden graag nader met de regering van gedachten wisselen.

De leden van de **GroenLinks**-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel «kwaliteit in verscheidenheid». Zij zien een aantal waardevolle elementen, maar hebben toch ook nog fundamentele vragen.

2. Algemeen

2.1 Kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen

Het wetsvoorstel kan als een uitwerking worden gezien van voornemens, die eerder waren geuit in onder andere het rapport van de commissie-Veerman, de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en de prestatieafspraken en hoofdlijnenakkoorden met de instellingen. Kan de regering uiteenzetten hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot de constatering van de commissie-Veerman dat de ambitie om de kwaliteit en verscheidenheid van het hoger onderwijs te vergroten niet te verwezenlijken is zonder extra geld? Kenmerkt dit wetsvoorstel zich – anders dan de titel doet vermoeden – niet ook door kwantitatieve doelen, zoals de verhoging van het studierendement? Is de regering het met de leden van de **PvdA**-fractie eens dat kwaliteit van het onderwijs altijd voorop dient te staan en dat de toegankelijkheid van kwalitatief goed onderwijs niet afhankelijk mag zijn van de financiële positie van de student of zijn of haar ouders? Kan de regering in dit verband uitleggen waarom verhoging van de kwaliteit van het onderwijs zo vaak (tevens) wordt gezocht in het intensiveren van het aantal contacturen? Hangt dit niet ook af van het type

en niveau van een opleiding? Hoe kan, met alle nadruk op studeerbaarheid, rendement en contacturen, worden voorkomen dat ongewenste verschooling van het hoger onderwijs optreedt?

Verder vragen deze leden of de regering de in dit wetsvoorstel opgenomen gedetailleerde maatregelen verenigbaar acht met het beginsel van onderwijsvrijheid. Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

De leden van de **SP**-fractie zijn van mening dat ons onderwijs beter kan. Overzichtelijkheid en duidelijkheid is voor een student, maar ook voor de arbeidsmarkt van belang. Helderheid over inhoud, niveau en kwaliteit van de afgestudeerde draagt bij aan meerwaarde voor de arbeidsmarkt. De commissie-Veerman heeft hier voorstellen voor gedaan. Deze commissie noemde onder meer de differentiatie van het onderwijs in Californië. Deze kende echter drie differentiaties op onderwijs. Waarom is de regering van mening dat een zestal differentiaties geen probleem is voor de overzichtelijkheid van ons onderwijs?

Nederland heeft de ambitie om bij de top 5 van kenniseconomieën te behoren.⁴ De leden van de **D66**-fractie achten het streven naar een intensivering en verbetering van het Nederlandse opleidingsaanbod van groot belang. Investeren in onderwijs en kennis impliceert in hun ogen investeren in een gezonde en duurzame economie. Zij vragen de regering welke lijst zij hanteert met betrekking tot de rangschikking van de kenniseconomieën op wereldniveau. In dat licht vragen zij tevens of en in hoeverre, de regering denkt met dit wetsvoorstel een stap te maken naar een hogere positie op de ranglijst.

Met dit voorstel worden geen financiën vrijgemaakt om te investeren in onderwijs. Met het oog op de voorgenomen bezuinigingen is de minister ook niet voornemens om extra middelen vrij te maken voor onderwijs. De leden van de D66-fractie vragen de regering of zij kan aangeven in hoeverre de met dit voorstel beoogde herinrichting van het hoger onderwijs, zonder extra financiële investeringen zal bijdragen aan een intensivering van onze kenniseconomie en de kwaliteit van ons onderwijs?

Bij de gemaakte prestatieafspraken in het hoger onderwijs is voor onderwijskwaliteit 5% van het onderwijsdeel van het budget beschikbaar en voor de profilering van onderwijs 2%.⁵ De leden van de D66-fractie vernemen graag wat deze percentages concreet kunnen betekenen voor de kwaliteit en de profilering in het hoger onderwijs. Staat de regering achter de gedachte van prestatieakkoord? Tevens vragen zij of de regering, vanwege het belang van de toekomst van het onderwijs, een verruiming van de prestatiebekostiging ziet, of dat de regering de gemaakte afspraken wil behouden.

Als de leden van de D66-fractie het goed hebben gezien zijn er concrete afspraken gemaakt met de instellingen over onder meer het aantal contacturen. In het wo hebben bètastudies in het algemeen aanzienlijk meer contacturen dan alfa- en gamma-opleidingen. Deze leden vragen de regering in hoeverre in deze afspraken over de toename van contacturen, rekening is gehouden met differentiaties binnen deze verschillende drie segmenten?

De leden van de **GroenLinks**-fractie signaleren dat de citeertitel van het wetsvoorstel begint met het woord «kwaliteit». Op welke concrete punten leidt het wetsvoorstel tot direct door de student waarneembare kwaliteitsverbetering? Leidt het voorstel tot een betere staf-studentratio, ontplooiingsmogelijkheden voor studenten binnen en buiten de studie, en

⁴ Global Competitiveness Report (World Economic Forum), zie: <<http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>>. Nederland staat al op nummer 5 volgens deze lijst.

⁵ *Kamerstukken II* 2012/13, 33 519, nr. 3, p. 5.

directere betrokkenheid van docenten bij het onderwijs? Op welke wijze worden de doelen zoals in de inleiding van de memorie van toelichting benoemd, concreet gerealiseerd door dit wetsvoorstel?

Voor de berekening van collegegelden bij tweede studies, schakelprogramma's, en dergelijke, is volgens de leden van de GroenLinks-fractie inmiddels een buitengewoon complexe regeling nodig, zoals ook weer blijkt uit de huidige voorstellen. Ware het niet beter om een radicale vereenvoudiging te bewerkstelligen door enkel te rekenen met het wettelijk collegegeld? Wordt het geen tijd om te onderkennen dat met alle differentiaties, uitzonderingen, bijzonderheden en aanpassingen, een onnodige complexiteit is veroorzaakt die vooral mensen afremt om zich verder te ontwikkelen?

2.2 Experimenteer-amvb voor promotieonderwijs

Voor het experiment met promotiestudenten hebben zich tot nu toe een beperkt aantal instellingen aangemeld. Kan de regering vooraf aan de leden van de **VVD**-fractie aangeven waaraan de uitkomsten van het experiment moeten voldoen, wil zij tot wettelijke borging overgaan en wat hierbij het tijdspad is? Is zij bereid dit over uiterlijk twee jaar te evalueren? In het veld moet het helder zijn dat met het wetsvoorstel wordt beoogd om bursalen in te voeren maar niet om de trajecten te verkorten, waar in eerdere discussies wel sprake van is geweest.⁶ Deelt de regering deze opvatting en ziet zij een mogelijkheid tot het verstrekken van die helderheid?

De leden van de **VVD**-fractie vragen verder in hoeverre het bursaaltraject met zijn lagere vergoeding zal kunnen concurreren tegen de reguliere aio-vacature, bij het aantrekken van goede kandidaten. Wat is de visie van de regering hierop? Is het de bedoeling dat naast de bursalen de reguliere promovendi blijven bestaan? Met het verschijnen van de bursalen zullen minder onderwijstaken worden verricht door promovendi. Hoe zullen deze onderwijstaken worden overgenomen?

Is de regering bekend met het PhD-traject zoals dat in onder andere de Verenigde Staten en ook in Nederland al meer dan tien jaar bestaat, waarbij excellente studenten al vanaf vroeg in de bachelorfase promotieonderzoek doen naast de studie? Is dit niet een voor studenten, instellingen en samenleving veel aantrekkelijker en beter uitvoerbaar traject? Ook zouden de leden van de **VVD**-fractie de regering willen vragen wat zij vindt van het voorstel van het interstedelijk studenten overleg (ISO) om promovendi in te zetten als docent vwo. Dit komt tegemoet aan de doelstelling «meer masters voor de klas», het zou met name voor de bursalen een aantrekkelijke neveninkomst kunnen genereren en het zou een deel van hen wellicht kunnen interesseren voor een carrière in het onderwijs.

De regering heeft ervan afgezien de figuur van de promotiestudent via dit wetsvoorstel te introduceren, constateren de leden van de **PvdA**-fractie. Acht de regering de invoering van die figuur überhaupt verenigbaar met de kritiek van de Raad van State op dit punt? Op welke termijn denkt de regering uitsluitel te kunnen geven over het al dan niet invoeren van studentpromovendi? Ziet de regering andere mogelijkheden om het aantal promovendi te vergroten?

Het experiment met promotiestudenten roept een aantal vragen op bij de leden van de **SP**-fractie. De Raad van State was hier kritisch over omdat het op langere termijn grote risico's vormt voor de kwaliteit van Nederlands wetenschappelijk onderzoek. Alhoewel de regering het wettelijk invoeren van promotieonderwijs heeft laten varen, gaat ze wel door met

⁶ Zie o.a. *Kamerstukken II 2009/10*, 31 288, nr. 76.

experimenteren hiermee. Waarom kiest de regering hiervoor? Denkt zij dat het op kleine schaal wel effectief is en zo ja, welke voordelen ziet zij dan?

3. Aansluiting op het hoger onderwijs

3.1 Aanmelding en studiekeuzeadvies

In de memorie van toelichting lezen de leden van de **VVD**-fractie dat per 1 januari 2014 alle instellingen studievoorlichting moeten hebben ingevoerd. Dit is echter niet in de wetstekst vastgelegd. Waarom wordt de studiebijsluiter niet wettelijk verplicht als onderdeel van dit wetsvoorstel? In het debat in de Tweede Kamer heeft de minister aangegeven dat zij de Tweede Kamer begin 2014 zal informeren of studievoorlichting volledig is ingevoerd. Om per 2014 de bijsluiter wettelijk te verankeren is een evaluatie van het proces nodig in 2013, zeker nu de aanmelddeadline voor 2014 is vervoegd naar 1 mei 2014. Ook de studentenorganisaties hebben de regering hierom gevraagd per brief van 13 mei 2013. Kan de regering het tijdspad versnellen en uiterlijk 1 januari 2014 ook de Eerste Kamer informeren over de voortgang?

Belangrijk doel van het wetsvoorstel is «de juiste student op de juiste plaats» te krijgen. Daarom juichen de leden van de **PvdA**-fractie het toe dat studenten zich vóór 1 mei moeten aanmelden, waarna de instellingen hen een studiekeuzeactiviteit kunnen aanbieden. De instellingen zullen dan in de periode direct ná 1 mei moeten investeren in die studiekeuzeactiviteiten. In diezelfde periode zijn de instellingen echter druk doende met het afronden van het studiejaar van de reeds ingeschreven studenten. Kan de regering aangeven waarom zij denkt dat de extra (studiekeuze)activiteiten niet ten koste gaan van het onderwijs aan en de begeleiding van de reeds ingeschreven studenten? Trekt de regering extra middelen uit voor die activiteiten?

Betere «*matching*» van student en opleiding kan bijdragen aan het gewenste studiesucces en is daarom wenselijk. Tegelijkertijd zal er altijd een deel van de studenten blijven dat pas na enige tijd ontdekt dat een andere studie toch meer geschikt is. Hebben 17- tot 19-jarigen niet ook een «recht op vergissing» bij hun studiekeuze? Kan de regering aangeven welke ruimte er blijft om na enige tijd van studie te wisselen, zonder dat dit tot grote financiële consequenties voor de student leidt?

De leden van de **CDA**-fractie hebben er goede nota van genomen dat in het geval per 1 mei 2014 door de instellingen in overleg met de belangenorganisaties van studenten, nog geen adequate voorlichting is gerealiseerd via opname van de studiebijsluiter in het voorlichtingsmateriaal dan wel op een andere overtuigende manier, de minister «in overweging zal (...) nemen dit door middel van de ministeriële regeling, bedoeld in artikel 7.15, tweede lid, van de WHW af te dwingen».⁷ Dit voornemen komt enigszins als vrijblijvend over. De leden van de CDA-fractie vragen de regering daarom toe te zeggen dat zij deze regeling zal treffen als de instellingen op 1 mei 2014 niet voldoen aan de eisen die worden gesteld aan een eerlijke studievoorlichting.

3.2 Toelating tot het hoger onderwijs

Voor bepaalde bachelor-opleidingen zullen nadere vooropleidingseisen gaan gelden, constateren de leden van de **D66**-fractie. Dit betreft opleidingen die kleinschalig zijn, een *numerus fixus* hanteren of beroepsgericht zijn, zoals bijvoorbeeld kunstopleidingen. Aan deze nadere

⁷ Kamerstukken II 2012/13, 33 519, nr. 6, p. 6.

toelatingseisen moeten ten minste twee soorten cognitieve en non-cognitieve eigenschappen gesteld worden. De toelatingseisen moeten leiden tot een gemotiveerd toelaten of afwijzen van studenten. De regering geeft aan dat de daarmee gemoeide kosten niet volledig tot laste van de onderwijsinstelling kunnen komen en stelt daarom voor dat studenten bijdragen aan de toelatingseisen. Voorts stelt de regering dat de kosten van de toelatingsprocedure niet de toegankelijkheid van het hoger onderwijs mogen beperken. Deze leden delen het uitgangspunt dat onderwijs voor iedereen toegankelijk moet zijn. In dat licht ontvangen zij graag een schatting van de kosten van de toelatingsprocedure. Ook vragen zij of de regering in dit verband bijvoorbeeld denkt aan een maximumbijdrage van de aspirant-student om de toegankelijkheid te waarborgen? De leden van de **D66**-fractie begrijpen op zichzelf genomen dat aan een toelatingsprocedure kosten verbonden zijn. Zij denken echter dat een toelatingsprocedure zal leiden tot een instroom van extra gemotiveerde studenten, waarvan mogelijk een groter deel zal afstuderen. De toelatingskosten kunnen derhalve worden gecompenseerd of «terugverdiend» door een hoger rendement. Deze leden vragen de regering graag een reactie op deze gedachtegang.

4. Doorstroom binnen het hoger onderwijs

4.1 Instroom hbo-propedeusestudent in het wetenschappelijk onderwijs

In dit voorstel hebben studenten met een hbo-propedeuse zonder vwo-vooropleiding geen toelatingsrecht meer tot het wo, als gevolg van de grote uitstroom van deze groep in het wo. Om de doorstroom van het hbo naar wo te verbeteren en de bovengemiddelde uitstroom tegen te gaan, mogen universiteiten voortaan zelf eisen stellen aan deze groep. Deze eisen hebben betrekking op de kennis en vaardigheden die de aspirant-student heeft kunnen opdoen tijdens de hbo-propedeuse. Hoe verhouden deze eisen zich tot de cognitieve en non-cognitieve eisen die universiteiten in het algemeen kunnen stellen bij de selectie? De leden van de **D66**-fractie zijn voorstander van een grote vrijheid voor instellingen bij de invulling van het onderwijsbeleid, maar zij achten enige vorm van monitoring wel gewenst. Graag vragen zij de regering of zij heeft of wil voorzien in een evaluatie van dit nieuwe beleid voor hbo-propedeusestudenten, zodat het effect daarvan op het uitvalpercentage van hbo'ers in het wo kan worden gemeten.

4.2 Instroom masteropleidingen

De verplichting tot een doorstroommaster komt door dit wetsvoorstel te vervallen, begrijpen de leden van de **PvdA**-fractie. Waar moet de student heen wanneer hij/zij een master-opleiding wil volgen in het verlengde van zijn/haar bachelor-opleiding, wanneer een doorstroommaster niet meer zou bestaan? Graag een reactie van de regering.

De leden van de **GroenLinks**-fractie begrijpen dat in het wetsvoorstel de vaste doorstroommasters verdwijnen. Is de regering van mening dat het bachelor-diploma moet gaan gelden als een standaardstartkwalificatie? Zo ja, waarom? Op welke wijze draagt dit bij aan de ambitie te behoren tot de top van de kenniseconomieën? Is het niet juist een sterke troef van onze context dat zo veel studenten doorgaan voor hun masterdiploma? Wat is er nodig om te bewerkstelligen dat het bachelor-diploma wel als startkwalificatie wordt herkend en beleefd? Waarom wil de regering dat? Is inmiddels gerealiseerd dat alle master-opleidingen meerdere instroommomenten kennen? Indien niet, welke impact heeft dat op het voorliggende voorstel?

5. Differentiatie in het onderwijsaanbod

De minister heeft in de Tweede Kamer een toezegging gedaan over het uitstroomniveau wo-bachelor. In de wet is hier geen borging voor, constateren de leden van de **VVD**-fractie. De wet hinkt volgens hen op twee gedachtes, ook voor wat betreft de *associate degree*. Enerzijds moet er een goede aansluiting zijn bij de vervolgopleiding, anderzijds moeten het zelfstandige arbeidsmarktkwalificaties worden. Het laatste is tot nu toe nauwelijks of niet gelukt. Waarom zou dit nu wel lukken? Waaruit blijkt de arbeidsmarktbehoefte aan bachelors en *associate degrees*? Liggen hier bijvoorbeeld sectoranalyses of doelmatigheidstoetsen aan ten grondslag? In het veld zijn hier twijfels over. Het *associate degree* wordt door sommigen gezien als een hersteloperatie als gevolg van het ontbreken van niveau-5 in Nederland, zoals bedoeld in het Europees kwalificatieraamwerk, leidend tot een surrogaat-graad. Graag een reactie van de regering.

De leden van de **SP**-fractie merken op dat hbo-onderwijs wezenlijk anders is dan wo-onderwijs. De driejarige hbo-opleiding voor vwo'ers en de invoering van de *associate degree* hebben de kans in zich dat het verschil tussen hbo en wo verder verwatert. Hoe denkt de minister dit te voorkomen?

5.1 Macrodoelmatigheid en transparantie van het opleidingsaanbod

In het wetsvoorstel is opgenomen dat instellingen mogen experimenteren met een brede bachelor, door samenvoeging van opleidingen. Als blijkt dat de brede bachelor na drie jaar – opgerekt tot vijf jaar bij amendement Rog⁸ – niet bevalt, dan mag de instelling terugkeren naar de oorspronkelijke smallere opleidingen, zonder dat daar een afzonderlijke macrodoelmatigheidstoets en «toets nieuwe opleiding» voor nodig zijn. De leden van de **VVD**-fractie vragen of dit uitvoerbaar is zonder kwaliteit en doelmatigheid van het onderwijs in gevaar te brengen.

Verder begrijpen deze leden dat aan de minister de bevoegdheid wordt toegekend om vrijstelling te verlenen van de verplichting een nieuwe opleiding voor instemming voor te leggen. Op grond van welke criteria gaat de minister bepalen of genoemde vrijstelling verleend kan worden? Is een voorwaarde hiervoor niet, dat de instelling haar plannen in detail voorlegt en daadwerkelijk strikt «terugkeert» naar de oorspronkelijke opleiding(en)? Ook als dat gebeurt, kunnen de relatieve kwaliteit en de macrodoelmatigheid van die opleiding(en) dan niet inmiddels gewijzigd zijn, ten gevolge van veranderingen in de steeds meer dynamische en internationale arbeidsmarkt? Vergt dit niet altijd een onderzoek van voor te leggen plannen? Zo ja, hoe gaat de minister dat onderzoek precies uitvoeren?

De leden van de **D66**-fractie zijn verheugd dat de instellingen vijf jaar mogen experimenteren met het opzetten van brede bachelors. Hebben zij goed begrepen dat de instelling daarna mag besluiten terug te keren naar de oorspronkelijke opleiding? Onder welke voorwaarden kan een instelling besluiten om door te gaan met de brede bachelor dan wel daarvan af te zien? Kan de regering uiteenzetten hoe in dit verband de *performance* van de brede bachelor wordt beoordeeld? Vindt er bijvoorbeeld een gerichte evaluatie plaats en zijn daarvoor al bepaalde indicatoren ontwikkeld? Deze leden begrijpen voorts dat de NVAO toeziet op een «planningsneutrale» conversie richting de brede bachelor en op het voorkomen van inhoudelijk nieuwe opleidingen. Bij een samenvoeging van opleidingen ten behoeve van de inrichting van een brede bachelor,

⁸ Kamerstukken II 2012/13, 33 519, nr. 26.

zullen vakken van bestaande curricula komen te vervallen. Deze leden hebben twijfels over de samenhang binnen een brede bachelor, wanneer deze louter op basis van een samenvoeging van vakken van verschillende bachelors wordt ingericht. Een daadwerkelijke herinrichting met een nieuw ontworpen curriculum van een brede bachelor zou kwaliteitsverhoging kunnen stimuleren en daarmee een betere basis kunnen vormen voor de verschillende masteropleidingen. Graag vragen deze leden of de regering deze observatie deelt.

Bachelor- en master-opleidingen worden met dit wetsvoorstel op zichzelf staande, afgeronde opleidingen. De leden van de D66-fractie nemen waar dat er een stijgende behoefte lijkt te zijn aan meer differentiaties in masteropleidingen. Zij menen dat waar met een brede bachelor een stabiel basisniveau wordt gecreëerd, een meer gedifferentieerd aanbod van master-opleidingen denkbaar is. Hoe ziet de regering de relatie tussen een brede bachelor en een gedifferentieerd aanbod van masteropleidingen, zo vragen deze leden.

5.2 Associate-degreeprogramma's

De leden van de **PvdA**-fractie verwelkomen de wettelijke verankering van de *associate degree* in het hbo. Met welke maatregelen probeert de regering de werkgevers in Nederland te overtuigen dat een *associate degree* inderdaad een zelfstandige volwaardige opleiding is?

5.3 Driejarige hbo-trajecten voor vwo'ers

De leden van de **VVD**-fractie zijn voorstander van de verkorte hbo-bachelor-opleiding voor vwo'ers. Op sommige plaatsen worden al driemaal 60-ECTS-hbo-bachelors aangeboden. Daarvoor komen, op grond van elders verworven competenties en een instaptoets, ook mbo'ers in aanmerking. Wel heeft de Raad van State gewaarschuwd voor onoverzichtelijkheid door het naast elkaar bestaan van driejarige en vierjarige bachelor-opleidingen. Hoe ziet de regering dit? Is het voor de hbo-instellingen logistiek en financieel uitvoerbaar om per opleiding structureel twee verschillende bachelor-trajecten naast elkaar te gaan verzorgen? Zullen de eindtermen van de driemaal- en de viermaal-60-ECTS-opleidingen zodanig identiek kunnen zijn dat er in de arbeidsmarkt geen onduidelijkheid ontstaat? Graag een reactie van de regering.

6. Overige onderwerpen

6.1 Titulatuur

Naar aanleiding van de titulatuurkwestie wordt kwaliteitsborging van alle studies nog belangrijker, menen de leden van de **VVD**-fractie. Hoe gaat de regering dit regelen en aanscherpen? Sommige titels blijven wel specifiek. Kan de regering nader toelichten hoe dit bepaald gaat worden? Kan de regering bevestigen dat een wetsvoorstel in voorbereiding is om te regelen dat hogescholen zich internationaal consequent «*University of Applied Science*» gaan noemen? Zo ja, wat is hiervan het tijdpad?

Ofschoon het kabinet het onderscheid tussen hbo en wo (binaire stelsel) uitdrukkelijk wil handhaven, stelt het wel voor om de titulatuur voor hbo en wo (zowel op bachelor- als op master-niveau) in beginsel gelijk te trekken. Op het gebied van het recht is dat nu al zo; voor zowel de rechtenstudie hbo als wo gelden de graden LLB en LL.M. Met dit voorstel wil de regering aansluiten bij de wijze waarop Angelsaksische landen en Duitsland omgaan met de titulatuur. Wel blijft het onderscheid hbo en wo zichtbaar op de getuigschriften en het diplomasupplement. De leden van de **CDA**-fractie betwijfelen of deze stap wel aansluit bij het traditionele

Nederlandse onderscheid tussen hbo en wo. In het buitenland gaat men anders met dit onderscheid om. Bovendien wordt daar aan de titel toegevoegd bij welke universiteit of instelling men heeft gestudeerd. Moeten we dit ook in Nederland stimuleren? De opmerking van de regering dat uit de getuigschriften en het diplomasupplement duidelijk wordt of men hbo of wo heeft gedaan, kun je ook omdraaien: waarom zou het dan nodig zijn om de titulatuur gelijk te schakelen, als het nu ook al uit de getuigschriften en het diplomasupplement duidelijk is of je hbo of wo hebt gedaan? Het voorstel van de regering lijkt tot een devaluatie van de wo-titulatuur te leiden. Graag vernemen de leden van de CDA-fractie de visie van de regering hierop.

6.2 Collegegelddifferentiatie voor bepaalde excellente opleidingen

Het tekort aan aandacht voor excellente studenten wordt al langeresignaleerd. De leden van de **VVD**-fractie onderschrijven dan ook het onderliggende doel, namelijk dat er voor deze groep meer aandacht moet komen. Wel moet geborgd worden dat de extra aandacht en middelen ook leiden tot kwalitatief echt goed extra onderwijs aan deze groep. Ziet de regering mogelijkheden om dit te borgen, bijvoorbeeld door dit expliciet op te doen nemen in de accreditatiekaders?

In de uitvoering moet de beschikbaarheid van extra middelen voor het onderwijs aan excellente studenten niet ten koste gaan van de aandacht voor de overige studenten. Zeker in combinatie met de verminderde inzetbaarheid van promovendi ten gevolge van het *bursalenstelsel*, is het essentieel dat de kwaliteit van het onderwijs aan alle studenten overeind blijft. Zo wordt de inzetbaarheid van hoogleraren voor het onderwijs zo mogelijk nog belangrijker. Hoe ziet de regering dit? Ziet zij mogelijkheden om een en ander te borgen of tenminste goed te monitoren?

Het wetsvoorstel maakt collegegelddifferentiatie mogelijk voor excellente opleidingen. Kan de regering aan de leden van de **PvdA**-fractie aangeven welke de didactische en andere overwegingen zijn om juist bij excellente opleidingen de mogelijkheid van een hoger collegegeld te introduceren? De «excellentie» wordt door de NVAO vastgesteld. Kan de regering aangeven op basis van welke criteria «excellentie» wordt gemeten? Kan de regering uiteenzetten waarom in artikel 6.8, lid 5 gekozen is voor een verhoging van het collegegeld tot maximaal vijfmaal het wettelijk collegegeld? Is het niet veel beter, juist om de toegang van excellente studenten tot excellente opleidingen te bevorderen, om het maximum te beperken tot tweemaal het wettelijk collegegeld, of om helemaal af te zien van de mogelijkheid van een verhoging?

Is er een maximum percentage (van het totaal aantal opleidingen) aan het aantal excellente opleidingen, bijvoorbeeld om een tweedeling in het hoger onderwijs tussen «excellente» en gewone opleidingen te voorkomen?

Bij de behandeling in de Tweede Kamer heeft de minister gezegd dat er geen collegegelddifferentiatie plaatsvindt zolang de invulling van het sociaal leenstelsel nog niet bekend is. Maakt de regering die differentiatie daarmee ook afhankelijk van de invoering van een sociaal leenstelsel? Is de regering het met de leden van de PvdA-fractie eens dat de stapeling van een sociaal leenstelsel en een hoger collegegeld er niet toe mag leiden dat de toegang tot excellente opleidingen voor studenten uit arme gezinnen in financieel opzicht onmogelijk wordt gemaakt?

Verwacht de regering dat de opbrengsten van collegegelddifferentiatie het wegvallen van de Sirius-subsidie compenseren? Zo nee, hoe worden de excellentieprogramma's dan gefinancierd na ommekomst van het Sirius-programma?

Aan door de NVAO aangewezen zogenoemde «excellente opleidingen» wordt de mogelijkheid geboden om aan de minister toestemming te vragen een hoger collegegeld te vragen. Dit hogere collegegeld mag maximaal vijfmaal het wettelijke collegegeld zijn. Studenten kunnen een beroep doen op collegegeldkrediet voor de betaling van het hogere collegegeld. Naar de mening van de leden van de **CDA**-fractie zou deze verhoging in lijn moeten liggen met de extra gemaakte kosten door deze opleidingen. Anders dreigt het gevaar dat de toegankelijkheid van excellente opleidingen in gevaar komt. De mogelijkheid voor het vragen van extra collegegeld mag geen stimulans zijn voor universiteiten om daarmee winst te behalen. Evenmin is het juist om het extra collegegeld te zien als een extra financieringsbron voor investeringen in het hoger onderwijs. Dit is in lijn met een in de Tweede Kamer ingediend en verworpen amendement Klaver,⁹ gesteund door CDA, SGP, 50PLUS, D66, GroenLinks, PvdA en PvdD. Graag vernemen de leden van de CDA-fractie de precieze beweegredenen van de regering om zich tegen dit amendement te keren.

Er is in het onderwijs een grote behoefte aan studies voor excellente studenten. Wanneer de regering wil dat excellente leerlingen ook excellente studenten worden, dan missen de leden van de **SP**-fractie hier de ketenbenadering. Wat gaat de regering doen om er daadwerkelijk voor te zorgen dat een slim kind ook een excellente student kan worden? De regering stelt voor de mogelijkheid te geven het collegegeld voor excellente studies tot wel vijf keer hoger te laten zijn. Haar motivatie hiervoor is dat deze studies meer geld kosten voor de instelling. Het klopt dat excellente studenten een andere aanpak vragen, maar niet per se een duurdere. Kan de regering voorbeelden noemen waar het volgens haar logisch en reëel is dat er zoveel geld voor een studie wordt gevraagd? In het wetsvoorstel staat dat de minister de bevoegdheid heeft om toestemming te geven voor de verhoging van het collegegeld, mits de bereikbaarheid niet in het geding komt. Is de regering met deze leden van mening dat een verhoging van maximaal vijfmaal het collegegeld per definitie een verslechtering van de bereikbaarheid is? Of is de regering van mening dat alleen rijke studenten kunnen excelleren? Een ander argument van de regering is dat een dergelijke investering in onderwijs zichzelf terugbetaalt in de loopbaan hierna. Zegt de regering hiermee dat excellente studenten zich vooral moeten terugverdienen? Hoe verhoudt dit zich tot de wens de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek te verhogen? Raadt de regering deze excellente studenten af wetenschappelijk onderzoek te gaan doen?

Met dit voorstel wordt het mogelijk gemaakt voor de instellingen voor hoger onderwijs om voor excellent onderwijs vijfmaal meer dan het wettelijk vastgestelde collegegeld te vragen. Hoger collegegeld was reeds mogelijk voor kleinschalig onderwijs zoals *University Colleges*. Volgens de regering moet de toegankelijkheid tot de opleidingen voor alle aspirant-studenten, die aan de toelatingseisen voldoen, geborgd worden. De leden van de **D66**-fractie delen dit uitgangspunt. Dat betekent in hun ogen dat studenten onder meer in staat moeten zijn hun opleiding te financieren. Deze leden vragen zich in gemoede af of met een dermate substantiële verhoging van het collegegeld nog in redelijkheid over betaalbaarheid en daarmee over een ook feitelijk gewaarborgde toegankelijkheid kan worden gesproken. Graag vragen zij de regering nader op deze kwestie in te gaan.

⁹ *Kamerstukken II 2012/13, 33 519, nr. 45.*

Het wetsvoorstel maakt het mogelijk voor als excellent beoordeelde opleidingen, een vijfmaal hoger collegegeld te vragen. De leden van de **GroenLinks**-fractie vinden daarvoor geen doorwrochte argumenten in de memorie van toelichting, enkel de platte formulering dat de student «meer waar voor zijn (sic!) geld» krijgt. Welke dwingende noodzaak is er om het collegegeld voor deze opleidingen te verhogen? Op welke wijze draagt deze collegegelddifferentiatie bij aan een specifieke of generieke kwaliteitsverbetering? Hoe is geborgd dat er een directe relatie blijft bestaan tussen de bijzondere kwaliteit van een opleiding en de extra inkomsten? Worden de hogere opbrengsten ook daadwerkelijk gebruikt voor deze excellente opleiding, of eventueel voor de toegankelijkheid voor economisch zwakkere studenten? Hoe wordt voorkomen dat de hogere collegegelden studenten uit economisch kwetsbaarder achtergrond afschrikken (afgezien van het obligate collegegeldkrediet dat immers nog altijd leidt tot een hoge studieschuld)? Hoe wordt bewerkstelligd dat de toelating tot excellente opleidingen alleen bepaald wordt door de capaciteiten van de student en niet door haar of zijn financiële positie en eventuele leenangst? Hoe voorkomt de regering dat de samenloop met het voorstel tot invoering van een leenstelsel leidt tot nog hogere leenschulden?

6.3 Arbeidsmarktfixus

De regering is voornemens een arbeidsmarktfixus in te stellen om te voorkomen dat de arbeidsmarkt overstroomd wordt met afgestudeerden van een bepaalde richting of voor een bepaald beroep. De leden van de **D66**-fractie begrijpen op zichzelf genomen deze gedachte, maar zien ook mogelijke risico's bij dit voornemen. Zo rijst de vraag of hiermee voor bepaalde sectoren juist geen tekorten gaan ontstaan. Deze leden zien bijvoorbeeld dat een bepaald aantal vrouwen na hun studie in deeltijd gaat werken of zelfs niets met de opleiding doet, terwijl er inmiddels meer vrouwelijke dan mannelijke studenten hoger onderwijs volgen. Graag vragen deze leden hoe de regering gaat beoordelen welke opleidingen gebonden worden aan een arbeidsmarktfixus en in hoeverre zij daarin de genderverschillen in arbeidsparticipatie meeneemt.

De leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zien de reactie van de regering – bij voorkeur binnen vier weken – met belangstelling tegemoet.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
De Vries-Leggedoor

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Bergman